

ynagoge de
ge lid, door

proken. Dat
id meer is
dat hij niet
z'n familie
Spinoza in
noot, als
medegedeld
familie en

van brille-
r kon bren-
l kon voorn
geleerden
recht zocht
penhaard is.

en de men-
g herdacht.
worden ge-
neene wordt
z'n, weer

van het
sch (heilige
den om in-

versiteit het
en het ge-
len zoon en
schap heeft
de joodsche
leest, maar

ig en Boher
ien wat op
maken voor
de joden als
d en in toe-
oen, dat hij
r en hij was
d als open-

lan de zonde,
n komt; er is
tan, omdat zij
de fout kon
van de opper-
n, doch niet

leed en dood.
bezingen ge-
ver, het bij-
volgens ver-

loos zou zijn
leed in de
et hier pijn-
cellige. Hoe
juiting, hoe
d.

leed, familie-
ste aanwijzen
leed dat
organische
dijk tusschen
kwam toen
roeiend orga-
leed. Zoolang
oude loe-
is er in het
leed als het
is de dood

, indien „Het
nt wel, omdat
— is dit de

ewonnen door
or de liefde.
et leed door
slotte vraagt
op het Janus-
en den glans

een is in de
lufabaar. Ook
l volle leven.
van de vierde
weer uit „Het

Natuur leert
jubeling van
lood. Ze zijn
chaduw.
zijn tusschen
e hier treedt
gemoel.

anische overal
t de geslachten
het sterven
goed als het
mensch, hier

in het los worden van de wereld, wereldverachting,
zich uitsluiten van de wereldsche dingen.

Spr. wees vervolgens op den samenhang van dood
en leed (een bijzondere vorm van leed) en dood en
leed, in de natuur telkens optredend en waarbij
elke liefdeactie een sterven is. Pas in het sterven
onthult zich de dood, want hij wordt door liefde
overwonnen. Liefde doet leven geboren worden en zij
is een impuls voor nieuw leven maar in iets anders,
zoodat de zin van den Dood zich vervult in de
triomf van het Leven.

Voor den incidenteele dood weet spr. geen oorzak.
Hij is zinloos voor ons bewustzijn evenals in vele
gevallen het leed.

Hoe is het mogelijk, vroeg spr. — bij de houding
tegenover den dood en stervenswetenschap gekomen —
dat de mensch de stervenswetenschap kan vervullen en door
welke kracht is dit mogelijk?

In den incidenteele dood is de zin van den dood
niet te vervullen. De groote angst van het Westen
gaat dan ook tegen den incidenteele dood, omdat men
daarin den zin des doods niet vervullen kan, meent
„spreker“.

Voor doodstechniek wees spr. op: 1. het kunnen
liefhebben zonder eigenbelang; 2. het leed dragen in
het offer door de Liefde; 3. het leeren aanvaarden
van den dood als onzen begeleider; 4. het beseffen
dat de zonde elke liefdeverhouding desorganiseert.

Na nadrukkelijk gezegd te hebben, dat hij thans
den weg der wetenschap verlaat, verklaarde spr. dat
volgens zijn persoonlijk inzicht alleen de Christelijke
filosofie de symptomen van leven en dood tot een
hoogere synthetische eenheid samen voegt en dat
Christus de eerste was die den dood overwon in de
liefde. Alleen wie Christus kent, leeft en alleen
de kenner van Christus kan ons den samenhang
der verschijnselen doen zien. Alleen de God-gewor-
dene kan sterven, alleen de God-gewordene kan leven.

Kennisgeving van deze beschouwing van prof. Buyten-
dijk is leerzaam. Ze leert opnieuw, dat de gerefor-
meerde wetenschap eigen wegen gaan moet, ook op
het terrein, dat prof. Buytendijk betreedt. Want wat hier
gegeven wordt, is losgeraakt van de gereformeerde ge-
dachte. Toen de spreker zijn inzicht in de „christelijke
filosofie“ gaf, maakte hij dat opzettelijk los van den weg
der wetenschap; terwijl gereformeerden juist zoeken het
verband tusschen de twee te leggen. En daarbij treft het,
dat de gereformeerde gedachte iets anders is dan de hier
voorgedragen „christelijke filosofie“.

Geheel en al los van alle nare kwesties van dezen tijd,
merk ik op, dat niet alleen tegenover „De Reformatie“
waarvan prof. Buytendijk zich indertijd losgemaakt heeft,
maar ook tegenover de belijdenis van „Woord en Geest“
door prof. Buytendijk hier principieel stelling genomen
wordt; al is hij nog medewerker aan dit blad. Het orgaan
zei onlangs van een rede van mr. Heemskerk (niet-medewer-
ker), dat ze als hoofdartikel had kunnen dienen. Van
deze rede van een medewerker zou men dat niet kunnen
beweren.

Waarom ik dit opmerk?

Allereerst om te doen zien, dat onze natuurfilosofen het
niet gemakkelijk zullen hebben als zij waarlijk hun ge-
loof willen doen spreken in hun wetenschap. Voorts, om
te herinneren, dat ook prof. Buytendijk uitgaat van praem-
issen, al zijn ze de onze niet. Ze mogen meer persoon-
lijk dan gemeenschapsbezit zijn, ze mogen ook tegenover
onze belijdenis staan — er zijn er, die prof. Buytendijk
gaarne hooren en hem vertrouwen schenken, doch die
zelf weigeren, van praemissen uit te gaan, zoolang ze het
verband daarvan met hun wetenschap niet klaar be-
wisen hebben. Afgedacht van de logische verwarring, die
hierin zich doet herkennen, is toch voor deze zoekers
prof. Buytendijk zelf anders gezind dan zij.

Ook heeft dit alles zijn waarde ter „oriëntering“.
Prof. Buytendijk heeft „Assen“ zeer sterk gecritiseerd;
en velen zeiden: hij heeft gelijk. Maar als hij zijn lezingen
„Woord en Geest“ aanbood, zou het blad ze niet kunnen
plaatsen, uit dogmatisch-exegetisch bezwaar. Dit bewijst,
dat de kritiek op de Asser synode allerminst één leidende
gedachte in zich heeft; dat het beroep op de moeilijk-
heden van medici en biologen en natuurfilosofen (welke
moeilijkheden Assen heette voorbij te zien) niet baat,
want prof. Buytendijk laat de geloofs-moeilijkheden
van de gereformeerde studeerenden liggen; en dat
„geloof“ en „wetenschap“ onverzoend blijven, moet men
niet in een medewerker van „Woord en Geest“ voorbij-
zien, als men er — ten onrechte — een gravamen van
maken wil tegen „Assen“.

Indien het waarlijk om de uitwerking van zijn
geloof in de wetenschap te doen is, dan moet eerlijke ken-
nisgeving ook den meest over Assen bezwaarde tot de
erkenntnis brengen, dat Kuiper en Bavinck hem, ook op
Buytendijks terrein, op weg helpen, terwijl Buytendijk
voor hun geloofsbesef, hen daarvan afvoert; materi-
eel genomen, want hij verlaat de gereformeerde ge-
dachte; en ook formeel genomen, want zijn wetenschap
staat in deze lezingen los van zijn eigen religieus-filosof-
isch inzicht. En dat wil „Assen“ niet eens; het is er zelfs
sterk tegen.

Indien het waar zou zijn, dat „Assen“ onze christelijke
natuurfilosofen etc. van zich vervreemd heeft, dan zou
prof. Buytendijk het nog sterker gedaan hebben, zoolang
zij ten minste gereformeerd willen zijn. De klacht, dat
men nog be-gin-nen moet, wordt hier niet tot zwijgen
gedrucht. Juist het tegendeel is feit.

De zichtbare kerk.

In het „Algemeen Weekblad“ voornoemd geeft dr. G.
W. Oberman een recensie van: S. Stemmerding, Aangaande
mij en mijn huis... Over de vermoedelijke kerkelijke
positie van den schrijver zegt de recensent:

Meen niet, dat hier alleen over de school gepraat
wordt. Over heel veel dingen. Zoo b.v. over het ver-

tellen uit den Bijbel en over „doodspreek“ en „dood-
bieden“. Het kan hem niets schelen of schuldbesturen,
collega's, dominees, onderlingen er kwaad om worden.
Hij zegt het raak en kort. En dan is de schets uit. Ik
weet niet of Stemmerding gereformeerd, doleerend ge-
reformeed, of Hervormd is. Ik denk haast vol, dat
hij Hervormd is. Want hij prijst de Gereformeerde
Kerk omdat deze kerk liturgisch en homiletisch zich
begint aan te passen aan de eischen van den nieuwen
tijd. „In de Herv. Kerk ziet men daarentegen in tal
van gemeenten zich nog vaster aan de traditie klem-
men“. Dit is nu een echt ontakbare „Hervormde“
opmerking. Juist omdat er een Hervormde Kerk is,
kan hij zulke rake, nooizige en gedurfde dingen zeggen,
over kunst, romans, toneel, en kinderzielen-ver-
moordende vroomdeensrij.

Juist door de Jeugdbeweging gaat de Hervormde
Kerk een nieuwe toekomst tegen. Hier past geen de-
finitisme. Maar tot de defatisten behoort Stemmerding
allerminst. Het is een vergissing van een officier, die
aan het front zich moedig weert.

De tijd is niet ver meer waarin men uit iemands hand-
schrift of uit zijn gelaatstreken afleiden zal, tot welk
kerkelijk instituut hij behoort.

K. S.

BOEKBESPREKING.

„De Toortsdrager“.
Administratie Keizersgracht 120, Amster-
dam.

Men zond ons aflevering I van dit tijdschrift. „Nieuwe
Banen“ (het tijdschrift van dr. A. H. de Hartog) is hierin
opgenomen; thans is dit tijdschrift het „orgaan van de
apologetische vereniging „De Toortsdrager“ der chris-
telijke levens- en wereldbeschouwing“. Men weet, dat
prof. dr. A. H. de Hartog voor deze vereniging optreedt
als apologet van het christendom en ook dit orgaan er-
voor gebruiken zal.

Een eigenlijke recensie geef ik natuurlijk niet; aller-
eerst omdat dit slechts mogelijk is, als de geheele jaar-
gang wordt toegezonden, en ook, omdat dit eerste num-
mer voornamelijk zich bezig houdt met zakelijke mede-
deelingen over de vereniging en haar werk, en over het
doel dat men beoogt.

Nu men toch ons oordeel vraagt, wil ik in het algemeen
wel zeggen, dat eerst uit de vruchten voor mij bliken
moet, of dit blad en de achter de uitgave werkende ver-
eeniging mijn sympathie kan hebben. Voor den bizon-
deren ijer en de nobele bedoeling van dr. de Hartog wil ik
een eerbied bewaren, die voor dien van niemand onder-
doet; ik kan hem b.v. veel gemakkelijker waardeeren in
zijn breedheid dan anderen, wier „breedte“ waardeering
mij wel eens te veel naar het sectarisme opschuift; im-
mers wie het sectarisme bestrijdt, en zich op dat anti-
sectarisme min of meer baseeren wil, is zelf de secte toe-
gevalen. Prof. de Hartog lijkt mij ruimer dan zeer velen,
die met hem den lof der ruimte zingen, maar dan steeds
met de knop van de deur hun heiligen huisjes in de
hand. Maar mijn bezwaar gaat tegen de methode van
de Hartog's apologetiek en tegen vele van zijn denkbeel-
den. De methode van dr. de Hartog schijnt mij veelszins
zoo te zijn, dat zij, voor wie consequent denkt, uit het
eerst aanvaarde christendom wegsnijdt wat tot het we-
zen van het christendom behoort, naar mijn innigste
overtuiging, en (want men heeft aan mijn denkbeelden
niet veel) ook naar mijn belijdenis, die ik met vele an-
deren gemeen heb. En met alle waardeering voor wat
iemand bedoelt en werkt, moet ik toch, als het op bepa-
ling van eigen standpunt aankomt, de conse-
quenties overzien, die uit leders optreden logisch
voortvloeien. Wat de Hartog wil, is voor mijn besef in
meer dan een geval ongereformeerd, wijl het in strijd is
met wat ik van den bijbel en van het geloof in God heb
aan te nemen. Ik meen, dat de gereformeerden eigen
wegen moeten gaan. In de apologetiek ook. Niet om enig
sectarisme, maar om de waarheid uit de diepte zoo breed
mogelijk op en uit te halen. Maar: eerst ophalen; dan pas
uithalen.

Hierom kan ik van „De Toortsdrager“ nog niets zeg-
gen, dan dat ik afwacht. Slechts volgde nog de mededeel-
ing, dat prof. Dooyeweerd, na inzage van de officiële
stukken van de vereniging, zijn aanvankelijk gegeven
aanbeveling heeft ingetrokken. Zoover mij thans bekend
is, wordt betuiging van instemming (wat theologen en
hooggeleerden betreft) alleen verkregen van predikanten
en hooggeleerden buiten de Geref. kerken; en is voorts een
aantal namen gepubliceerd van wie met de Geref. kerken
een conflict hebben, of tot de Nederlandsch-Geref. kerken
(zullen we nog maar zeggen) behooren (groep-Geelker-
ken) en voorts hervormde, luthersche, etc. woordvoer-
ders, benevens twee predikanten van de Chr. Geref. kerk.
K. S.

„Studia Catholica“. Nieuwe Reeks van „De
Katholiek“. Derde jaargang, afl. III.
Roermond — J. J. Romein & Zonen.

De inhoud van dit nummer is: Prosper en Cassianus
(prof. Frances); Metaphysiek der Erkenntnis und Schul-
meinungen der Scholastik (L. Ternus); Maria middelares
(dr. N. Sanders); een zeer interessant artikel, niet alleen
om de gedachten, maar vooral ook om den redencetrant
te leeren kennen; Milaan, een tweede neo-scholastiek
centrum (Heskes); Pascal's ordre du coeur (J. Stein-
hardt). Voorts recensies.

Dit hoogstaand tijdschrift is voor wie Rome en
Roomsch werk wil leeren kennen, bijzonder goed. Het
vraagt evenwel eenigszins wetenschappelijk vermogen
van den lezer.

K. S.

H. Padberg S. J. — „Frederik van Eeden“.
Roermond — J. J. Romein & Zonen.

Dit boek is verschenen in de bekende „Ster-uitgaven“;
dat deze roomsch zijn behoeft ik wel niet meer te zeggen.
Men begrijpt de situatie dadelijk: de eene zoon van Rome
verblift zich over den ander; en dat ander de bekeer-
ling is met den bekenden naam, voert de blijdschap hoo-

ger op. De auteur bereikt met dit boek een tweeledig
doel: enerzijds wordt die naam van Van Eeden met ge-
paste vreugd als een Roomsche naam verkondigd;
anderzijds kan voorzichtige critiek op den nog lang niet
goed-roomschen geest worden uitgebracht. De critiek is
zacht maar vaak voor wie goed leest, scherp.

De hypothese omtrent 't doel van het boek heeft echter
geen kleinerende bedoeling. Het boek is goed gedocu-
menteerd. De schrijver heeft zeer veel materiaal verwerkt
en deed het op mooie manier. Het geeft inzicht in leven
en werken van Van Eeden en is, als ik het wel zie, juist
het best, als het den ontwikkelingsgang van Van
Eeden in zijn vroegere sociale bemoeiingen schetst.

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Frankert: J. H. Meuleman te Hooger-Smilde en W. Sei-
nen te Opperdoorn.
Sleeswijk (bij Gorinchem): R. v. Reenen te Putten (G.)
en C. A. Vreugdenhil te Gramsbergen.
Surinam: J. H. Meuleman te Hooger-Smilde en S. J.
Popma te Engwierum.

Beroepen te:

Bertikum (Fr.): J. Offers te Laar (Bentheim D.).
Genemuiden en Koog-Zaandijk: P. D. Kuiper, cand. te Kampen.
Goinga en Sybrandaburen ca.: G. H. de Jonge te Lufje-
gaat.
Haarlemmermeer-Oostzijde, Schoonoord en Schoonrewoerd: B.
A. Bos, cand. te Uithuizen.
Hoogvliet: P. v. Strien, cand. te Terneuzen.

Aangenomen naar:

Haarlem (vac. Dr. Brinkman): K. J. Cramer te Gees.
Woubrugge: D. Nauta, cand. te Leiden.

Bedankt voor:

Dokkum (vac. S. W. Bos): P. Deddens te Rijswijk (Z.H.).
Den Haag-West: Dr. C. Bouma te Zwolle.
Heinoord en Ternaard: D. Nauta, cand. te Leiden.
Katwijk aan Zee: J. W. Ezelink te Eindhoven.
Zuilen: J. Lugtigheid te Uithuizermeeden.

Intrede te:

Woerden: C. v. Reenen. Tekst Jes. 40:6-8.

Afscheid van:

Amersfoort: H. Teerink. Tekst Hebr. 13:8.
Smilde: F. H. v. Loon. Tekst Efez. 3:20 en 21.

De R. Koolstra, laatste predikant bij de Geref.
Kerk van Hoek van Holland, die vorig jaar zich aan de gemeen-
schap der Kerk onttrokken heeft, is na afgeleide schuld-
belijdenis tegenover den betrokken Kerkeraad weer in het
verband der Kerken opgenomen. Thans is hij lid van de
Geref. Kerk van Coevorden.

Generale Synode. De kerkeraad der Geref. Kerk
te Groningen, als roepende kerk voor de e.k. Generale
Synode aangewezen, deelt bij dezen aan de kerken mede,
dat hij besloten heeft, de Generale Synode bijeen te roepen
tegen Dinsdag 18 Augustus a.s.

Stukken voor de Generale Synode bestemd, gelieve men
in te zenden vóór 26 Juni a.s. bij: Dr. J. J. Muelena,
Praedijnsingel 31, Groningen.

Namens den kerkeraad,

J. J. MEDEMA, h.t. Praeses.

M. ZUTHOFF, h.t. Scriba.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Tweetal te:

Gravenhede: J. Hovius te Saeck en G. Salomons te Amers-
foort.
Steenwijk: J. B. G. Croes te Naarden-Bussum en J. Ho-
vius te Saeck.
Schiedam: J. D. Barth te Alphen a. d. Rijn en K. Groen
te Baarn.

Beroepen te:

Den Haag: L. H. v. d. Meiden te Dordrecht.

Bedankt voor:

Haarlem en Zaandam: K. G. v. d. Smeden te Kampen.

Intrede te:

Barneveld: J. W. v. Rec. Tekst 2 Tim. 4:2.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Beroepen te:

Delft: K. P. de Groot te Alphen.
Giessendam: D. C. Overduin te Nieuw-Beijerland.
Moertapelle: A. de Blois te Dirkland.

Bedankt voor:

Goes: J. Fraanje te Barneveld.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Elburg: H. A. de Geus te Waddinxveen.
Gouda: Is. Voorsteegh te Katwijk aan Zee.
Gravenzande (2e pred.): Dr. Mr. N. G. Veldhoen te Alphen
a. d. Rijn.
Leidschendam: H. v. Dijken Gzn. te Wageningen.
Lexmond: J. C. W. Kruisshoop te Arnhem.
Morra-Lioessens: Tj. J. de Boer te St-Anna Parochie.
Wilderik: E. v. Ruytenberg te Oostburg.

Aangenomen naar:

Borger: R. J. H. Brink te Kinsward.
Heesum en Doorwerth: G. Grootjans Pzn. te Stedum.
Vollenhove: J. de Wit, cand. te Heemstede.
Zuilen: A. A. v. Stipriaan Lutsius te Weil Ammerzoden.

Bedankt voor:

Dussen: J. de Wit, cand. te Heemstede.
Gouthum: G. H. Steyn te Leeuwarden.
Gouda: G. H. Steyn te Leeuwarden.
Gouda: G. H. Steyn te Leeuwarden.
Gouda: G. H. Steyn te Leeuwarden.
Gouda: G. H. Steyn te Leeuwarden.
Gouda: G. H. Steyn te Leeuwarden.
Gouda: G. H. Steyn te Leeuwarden.

Intrede te:

Lutterade (L.): H. F. de Puy. Tekst Matth. 26:42b.

Afscheid van:

Sick-Ewijk: W. v. d. Waal. Tekst Hand. 20:32.